

BUDUĆNOST KNJIŽNICA U SKLOPU EU PROGRAMA

Frida Bišćan, knjižničarska savjetnica

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić” Karlovac

frida@gkka.hr

Sažetak

U uvodnom dijelu kratko će biti objašnjeno što su europski fondovi, kako se financiraju i što financiraju. Rad će predstaviti europske projekte koje je provela Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić”, tj. kako je i zašto pristupila izradi projekata, na što je potrebno obratiti posebnu pozornost i način provedbe i izvještavanja. Završni dio bit će posvećen programima koji su predviđeni za razdoblje 2014-2020, s naglaskom na programima koji su primjenjivi i interesantni za knjižnice.

Ključne riječi: narodna knjižnica, baština, multikulturalnost, prekogranična suradnja, europski projekti, financiranje

Uvod

Knjižnica je javna ustanova kojoj je osnovna zadaća osigurati jednake mogućnosti za sve građane u korištenju pristupa znanju i informacijama. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić” dugi niz godina sustavno radi na promociji knjižnične djelatnosti kroz različite programe kojima svojim korisnicima nudi nove usluge, od korištenja novih tehnologija, preko edukativno-kreativnih radionica, stručnih skupova kojima javnost upoznaje s knjižničnom djelatnošću i njezinom ulogom u suvremenom društvu do suradnje sa strukom iz svog okruženja. Jedna od važnijih aktivnosti je promicanje multikulturalnosti, učenje i ukazivanje, osobito mladoj generaciji, na važnost različitosti. Ove aktivnosti provodimo kontinuirano više od dvadeset godina. Kao Središnja knjižnica Slovenaca u Republici Hrvatskoj uspostavili smo kulturnu suradnju s Knjižnicom Mirana Jarca iz Novog Mesta, ali i mnogim drugim slovenskim knjižnicama, slovenskim društvima u Hrvatskoj kao i s Veleposlanstvom RS u Zagrebu. Zadnjih desetak godina obnovljena je i intenzivirana suradnja s Javnom ustanovom Kantonalnom i univerzitetskom knjižnicom u Bihaću u susjednoj Bosni i Hercegovini. Jedan od rezultata te suradnje bio je i zajednički nastup prema fondovima Europske unije. Na temelju naše suradnje nastajala je ideja o zajedničkom projektima, njihovo osmišljavanje na temelju zadanih smjernica i sudjelovanje na natječajima IPA SI-HR 2007-2013 i IPA CRO-BIH 2007-2013.

EU programi

Projekti financirani sredstvima koja daje Europska unija zapravo je novac poreznih obveznika EU i ona se dodjeljuju po zadanim pravilima. Sredstva se dodjeljuju sa svrhom implementacije projekata i aktivnosti koje su povezane s pojedinim politikama Europske unije. To su akcijski programi osmišljeni prvenstveno kao sredstva za postizanje ciljeva postavljenih od strane Europske unije i njezinih država članica, temeljem određenih stavaka proračuna. Međutim, neki su programi EU-a otvoreni zemljama u procesu pristupanja Europskoj uniji. Kao takvi, smatraju se jednim od važnijih instrumenata pretpristupne strategije, odnosno sredstava upoznavanja država kandidatkinja s politikama i metodama rada Europske unije.

Važan dio tih programa čine Lisabonska i Gothenburška strategija. Zato ih je prilikom pisanja projekta potrebno na adekvatan način integrirati u projekt.

Lisabonska strategija ima strateški cilj prema kojemu bi EU trebala postati najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo svijeta utemeljeno na znanju, te sposobno za održivi gospodarski rast, s najvećom stopom zaposlenosti i snažnom gospodarskom i socijalnom kohezijom. Ciljevi su stvaranje prekograničnih poslovnih mreža u segmentima ekonomije (razvoj gospodarstva), socijalne politike i ekologije.

Gothenburška strategija temelji se na konkurentnosti i održivom razvoju, te promociji i razmjeni kulture i kulturnih sadržaja.

Temelj za sudjelovanje Hrvatske u programima EU-a čini Okvirni sporazum između Republike Hrvatske i Europske zajednice o općim načelima sudjelovanja Republike Hrvatske u programima Zajednice (Službeni glasnik Europske unije, L 192/2005 od 22. srpnja 2005.)⁶⁰.

EU projekti Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“

Istraživanjem ponuđenih programa i projekata koje financira EU, došli smo do zaključka kako se knjižnična djelatnost i programi koje provodimo mogu prepoznati u okviru dva europska programa: Program kultura 2007.-2013. i IPA. Analizirajući ponuđene programe EU-a u kojima je Hrvatska mogla sudjelovati, izdvojili smo dva vezana za kulturu u koja su se mogli uklopiti knjižnični programi i aktivnosti. To su Kultura 2007.-2013. i IPA.

60 URL: <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=1130> (15. ožujka 2015)

Instrument pretpristupne pomoći (IPA) je pravni i financijski instrument Europske unije za razdoblje od 2007. do 2013. godine koji je zamijenio nekoliko dotadašnjih EU programa (CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD), namijenjen je za države kandidatkinje ili potencijalne kandidatkinje, a sastoji se od pet različitih komponenti.

1. Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija;
2. Prekogranična suradnja (s članicama EU i drugim državama prihvatljivima za IPA-u);
3. Regionalni razvoj (razvoj prometa, okoliša i gospodarstva);
4. Razvoj ljudskih resursa (jačanje ljudskih potencijala i borba protiv socijalne isključenosti);
5. Ruralni razvoj.

Važno je napomenuti kako se područje kulture podupire isključivo komponentom II. Programa koji se odnosi na prekograničnu suradnju (s članicama EU i drugim državama prihvatljivima za IPA-u). Operativni program (OP) je dokument koji sadrži programsku strategiju i implementacijske aranžmane za prihvatljivo područje.⁶¹

S obzirom na multikulturalne sadržaje i aktivnosti koje smo već provodili, kao i sredstva koja se mogu ostvariti u pojedinim programima, odlučili smo se za IPA fondove.

Projekt Besede i riječi – akronim BeRi

Detaljno je proučen Operativni program kako bi projektni prijedlog bio sastavljen prema zadanim elementima. Operativni program (OP) je dokument koji sadrži programsku strategiju i implementacijske aranžmane za prihvatljivo područje, a definira tri programska prioriteta: Gospodarski i društveni razvoj, održivo upravljanje prirodnim resursima i tehničku pomoć. Knjižnica je aplicirala u okviru I. prioriteta: Gospodarski i društveni razvoj i III. prioriteta – Poticanje kulturne i društvene razmjene, koja cilja na prijenos znanja i iskustava, prilagođavanje i koordinaciju različitih kulturnih dobara, sustava i aktivnosti važnih za svakodnevni život stanovnika i za razvoj programskog područja kao i olakšavanje stvaranja zajedničkog kulturnog i društvenog prostora na području slovensko-hrvatske

61 URL: <http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pagelD=24> (15. ožujka 2015)

granice. Vizija programa jest da prekogranično područje između Hrvatske i Slovenije postane konkurentnije uz stvaranje preduvjeta održivih životnih uvjeta i dobrostanja za sve stanovnike, putem istraživanja razvojnih mogućnosti koje pružaju prekogranične aktivnosti, a u skladu s ciljevima Lisabonske i Gothenburške strategije. Na projektnoj razini prekogranični program je temeljen na tzv. principu vodećega partnera koji predviđa da vodeći korisnik (vodeći partner) preuzme vođenje izrade i postavljanja zajedničkoga projekta u partnerstvu, uključujući najmanje jednoga prekograničnoga partnera.⁶²

Na temelju Radnog nacrtu započeta je razrada projekta koja sadrži popis projektnih partnera i osnovne podatke o njima, detaljan sadržaj projekta s razrađenim ciljevima, strategijom, pokazateljima, projektni akcijski plan i strukturu vođenja projekta.

Projekt je u konačnici podijeljen na pet osnovnih programskih paketa:

1. Koordinacija i vođenje projekta
2. Organiziranje tečajeva za učenje slovenskog i hrvatskog jezika
3. Razmjena kulturnih sadržaja sastoji se od nekoliko aktivnosti:
 - a) Tematske izložbe i događanja
 - b) Međunarodni stručni skup
 - c) „Upoznajmo susjede” (radionica za djecu)
 - d) „Slovenski dani” i „Hrvatski dani”
4. Poticanje prekogranične razmjene knjiga između dviju knjižnica uključenih u projekt
5. Promocija projekta

Projekt je započeo 1. listopada 2009. i trajao je do 31. prosinca 2011. Ukupna vrijednost iznosila je 95.989,63 €, od čega je Europska unija financirala 85%, tj. 81.591,19 €.

Nakon uspješno odrađenog projekta u sklopu IPA-e s Knjižnicom Mirana Jarca Novo mesto (Besede i riječi – BeRi), odlučili smo i drugi projekt raditi u suradnji sa susjedima.

62 Operativni program IPA Slovenija-Hrvatska 2007.-2013. URL: http://www.si-hr.eu/program_hr/category/operational_programme/ (15. ožujka 2015)

Projekt MOBILLL

Prekogranični program između Hrvatske i Bosne i Hercegovine provođen je u razdoblju od 2007. - 2013. Zasnivao se na zajedničkom planiranju hrvatskih i bosanskih strana u okviru EU IPA. Ciljano programsko područje ovog programa je područje uz granicu Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Ciljevi programa su:

- poduprijeti osnivanje prekograničnih mreža i partnerstva te razvoj zajedničkih prekograničnih aktivnosti kako bi se revitaliziralo gospodarstvo/ekonomija, zaštitila priroda i okoliš te povećala socijalna kohezija programskog područja,
- izgraditi sposobnost lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija radi upravljanja programima EU i pripremiti ih za upravljanje budućim prekograničnim programima.

Projekt koji smo zamislili mogli smo ostvariti u sklopu Prioriteta 1. Stvoriti zajednički gospodarski/ekonomski prostor, Mjera 2.2. Pобољшanje dostupnosti svih usluga u lokalnoj zajednici u pograničnom području.

Na temelju uočenih problema i nedostataka u našim područjima, odlučili smo prijaviti projekt kojim ćemo aplicirati za dobivanje kombija koje ćemo preurediti u pokretne knjižnice. Pisanje projekta uključivalo je popunjavanje dokumentacije u zadanim obrascima na engleskom jeziku. Logička matrica važan je dio dokumentacije koji mora sadržavati ciljeve, indikatore, izvore i pretpostavke za projekt s naglaskom na aktivnostima, rezultatima i održivosti projekta.

Opći cilj projekta je omogućiti zajednici pristup uslugama koje potiču cjeloživotno učenje i uspostaviti prekograničnu mrežu ruralnih zajednica u Karlovačkoj županiji i Unsko sanskom kantonu.

Specifičan je cilj poticanje razvoja međusobne suradnje i razvoj demokracije u ruralnim pograničnim zajednicama kroz uspostavu kontinuiranog i kvalitetnog pristupa informacijama putem pokretnih knjižničnih usluga.

Naglasak smo stavili na osnovna obilježja i prednost pokretne knjižnice, a to je mogućnost da istim fondom, osobljem i opremom pruža knjižnične usluge stanovništvu na međusobno udaljenim područjima.

Projekt smo nazvali *Mobile library service for life long learning in rural communities of Karlovac County and Una Sana Canton – MOBILLL* (Usluge pokretne

knjižnice za cjeloživotno učenje u ruralnim sredinama Karlovačke županije i Unsko-sanskog kantona), akronim MOBILLLL. Predviđeno vremensko trajanje projekta bilo je 12 mjeseci (kasnije je produženo na 14 mjeseci). Ukupna vrijednost projekta iznosila je 111.504,05 €, od toga je EU financirala 92.344,05 €.

Aktivnosti u sklopu projekta:

1. Koordinacija i vođenje projekta
2. Uspostavljanje usluga mobilne knjižnice u ruralnim dijelovima područja projekta
3. Organizacija edukativnih i kulturnih aktivnosti
4. Uspostava suradnje s lokalnom samoupravom u realizaciji pokretne knjižnice koja bi rezultirala održivosti uvedenih usluga
5. Promocija i vidljivost projekta.

Važno je napomenuti kako su projekti prekogranične suradnje specifični po zrcalnosti. Naime, sve aktivnosti unutar projekta provode oba partnera. Tako su obje knjižnice nabavile i opremile bibliokombi, kulturne aktivnosti su uključivale razmjenu kulturne baštine obiju zemalja, a uključivanjem lokalne uprave osigurali smo održivost usluga i nakon službenog završetka projekta.

Programi 2014-2020

Vlada Republike Hrvatske usvojila je 2. srpnja 2014. godine Zaključak⁶³ o sudjelovanju Republike Hrvatske u Programima Unije u financijskom razdoblju 2014.-2020. godine, kojim se imenuju nadležne institucije i odgovorne osobe za koordinaciju sudjelovanja Hrvatske u programima te imenuju tijela državne uprave koja su uključena u provedbu pojedinih programa u financijskom razdoblju 2014.-2020. godine. Potpisan je *Sporazum o partnerstvu između Republike Hrvatske i Europske komisije za korištenje EU strukturnih i investicijskih fondova za rast i radna mjesta u razdoblju 2014.-2020.*⁶⁴

Strukturni fondovi podijeljeni su na:

- Prekogranična suradnja
- Transnacionalna suradnja
- Međuregionalna suradnja

63 URL: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocslImages/Documents/2_pdfsam_Zaklju%C4%8Dak%202014.pdf (15. ožujka 2015.)

64 URL: http://www.mrrfeu.hr/UserDocslImages/EU%20fondovi/Programi%20prekograncna%202014-2020/GLAV-NI%20DOKUMENT_Sporazum_o_partnerstvu_HR.pdf (15. ožujka 2015.)

Za to razdoblje predviđeno je 20-ak programa,⁶⁵ npr: *Horizon 2020* (Obzor 2020), *Creative Europe* (Kreativna Europa), *Life* (Program za zaštitu okoliša i klimatske akcije), *Erasmus+* (Program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport za razdoblje 2014. – 2020.), *Europe for Citizens* (Europa za građane), *Cosme* (Program za konkurentnost poduzećate malih i srednjih poduzeća), *Customs 2020* (Carine 2020).

Prioriteti nove europske kohezijske politike su:

1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija;
2. Pобољшanje pristupa informacijama i komunikacijskim tehnologijama te korištenje istih;
3. Povećanje konkurentnosti malog gospodarstva;
4. Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama i prevencija i upravljanja rizikom;
5. Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa;
6. Promicanje održivog prometa i uklanjanje uskih grla u mrežnoj infrastrukturi;
7. Promicanje zapošljavanja i mobilnosti radne snage;
8. Promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva;
9. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje;
10. Jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovite javne uprave.

Svaki program ima posebnu pravnu osnovu i različita provedbena pravila, koji su određeni posebnim zakonodavnim okvirom za svaki od programa (osnivajuće uredbe EU).

Većina Programa Unije provodi se prema centraliziranom modelu provedbe u kojem su za financijsko upravljanje i provedbu odgovorna tijela Europske komisije, tj. Opće uprave zadužene za pojedini program koje odlučuju o vrsti i trajanju programa, raspoloživom proračunu te raspisuju pozive na dostavu projektnih prijedloga.

U nekim slučajevima pojedine Opće uprave su provedbu programa povjerile specijaliziranim Izvršnim agencijama Europske komisije, koje tad obavljaju aktivnosti upravljanja programom pod nadzorom Opće uprave nadležne za pojedini program. U tom su slučaju Izvršne agencije odgovorne za pripremu i objavu natječaja, za financiranje, evaluaciju i predselekciju prijavljenih projekata, pripremu i potpisivanje ugovora, praćenje projekata (početna i završna izvješća), komunikaciju s prijavljenim korisnicima te kontrole na licu mjesta.

65 URL: <http://www.strukturnifondovi.hr/programi-unije> (15. ožujka 2015.)

Koordinacija Programa Unije u Hrvatskoj

Zbog centralizirane provedbe većine Programa Unije, na nacionalnoj razini osigurana je dostupnost informacija i pomoć potencijalnim prijaviteljima zainteresiranim za prijavu projekata na programske natječaje. Unutar nadležnog tijela državne uprave djeluje služba tehničke podrške za pojedini Program Unije, odnosno nacionalna kontakt točka (ili nacionalni koordinator) zadužen za informiranje, promidžbu i vidljivost programa, putem koje šira javnost i potencijalni korisnici mogu zatražiti sve potrebne informacije vezane uz određeni Program Unije. U pojedinim slučajevima su nacionalne kontakt točke, odnosno nacionalni koordinatori određenog programa izmješteni i ne djeluju u okviru nadležnog tijela državne uprave.

Za IPA programe su već ranije navedeni ciljevi.

Novi program EU *Kreativna Europa* podupire europsku kinematografiju te kulturni i kreativni sektor s ciljem njihovog doprinosa održivom rastu i zapošljavanju.

Potprogram Kultura

Sudjelovanje u potprogramu *Kultura* je moguće kroz četiri vrste natječaja:

1. Potpora europskim projektima suradnje
2. Potpora projektima književnih prijevoda
3. Potpora europskim mrežama
4. Potpora europskim platformama

Erasmus+

Erasmus+ usmjeren je jačanju znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana kao i unaprjeđenju obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta.

Program Erasmus+ obuhvaća sve europske i međunarodne programe i inicijative EU u području obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta.

Erasmus+ zamijenjuje 7 postojećih programa:

- Program za cjeloživotno učenje (s njegovim potprogramima Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig),
- Mladi na djelu,
- 5 programa međunarodne suradnje (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink i program suradnje s industrijaliziranim državama i teritorijima).

Program po prvi put uvodi i podršku području sporta.

Zaključak

Multikulturalni projekti doprinose koheziji prekograničnog područja učenjem jezika susjeda i boljim međusobnim poznavanjem kulturnih tekovina. Time se stvaraju nove mogućnosti suradnje u području gospodarske, kulturne i znanstvene suradnje. Projekt doprinosi ciljevima Lisabonske strategije stvaranjem prekograničnih poslovnih mreža čime se potiče konkurentnost i razvoj projektnog područja. Aktivnosti projekta će pomoći da krajnji korisnici dožive prirodne i kulturne vrednote regije kao zajedničku prekograničnu baštinu koju treba očuvati korištenjem prikladnih održivih razvojnih mjera određenih Gothenburškom strategijom. Projektne aktivnosti potiču prepoznavanje doprinosa svih kultura u europskom društvu čime se doprinosi ostvarenju Europske agende za kulturu u globaliziranom svijetu.